EKOCÍDA: GENÉZA A JEJ POSTAVENIE V SYSTÉME MEDZINÁRODNÉHO A VNÚTROŠTÁTNEHO PRÁVA

EVA JANIČKOVÁ*

Abstrakt: **Ecocide: Genesis and Its Status Within the International and Domestic Legal Frameworks**

The presented article deals with the issue of ecocide and its integration into the contemporary legal order, focusing on three fundamental pillars. The first pillar evaluates historical codification efforts (including the most recent developments, notably the work of the International Law Commission, the 2021 Independent Expert Panel, and the 2024 official proposal by Pacific island states). Building upon this historical context, the second pillar defines the key elements of the legal definition of ecocide. The final, equally essential component of the article comprises a comparative section analyzing the current state and limitations of ecocide codification within international criminal law, European Union law, and the domestic legal frameworks of selected states (specifically the Visegrad Four countries with the distinct legal models of France and Belgium). The objective of the article is thus, through the synthesis and integration of findings from these three pillars, to evaluate the obstacles to a standalone codification of ecocide and to propose *de lege ferenda* recommendations exceeding the mandatory transposition minimum.

Keywords: criminal offence; ecocide; environment; European Union; international criminal law; national legislation

Kľúčové slová: trestný čin; ekocída; životné prostredie; Európska únia; medzinárodné trestné právo; vnútroštátna legislatíva

DOI: 10.14712/23366478.2026.125

ÚVOD

V ére globálnej environmentálnej krízy, charakterizovanej nezvratnými klimatickými zmenami čelí moderná právna veda zásadnej výzve. Tradičné inštitúty práva životného prostredia a existujúce systémy administratívnej či trestnej zodpovednosti sa čoraz viac ukazujú ako nepostačujúce na potláčanie a trestanie najzávažnejších

* Postdoktorandka na Katedre ústavného práva a správneho práva Právnickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach; e-mail: eva.janickova@upjs.sk.

© 2026 The Author. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

ekologických katastrof.[1] V tomto kontexte vystupuje čoraz častejšie do popredia koncept „ekocídy“, ktorý je snahou o kriminalizáciu rozsiahleho a dlhodobého ničenia prírody na najvyššej možnej právnej úrovni. Hoci bol tento pojem dlhé desaťročia vnímaný najmä politicky či aktivisticky, dynamický vývoj v posledných rokoch ho transformoval na reálny právny inštitút s potenciálom redefinovať hranice environmentálnej zodpovednosti. S ohľadom na uvedené sa preto autorka v predkladanom príspevku zaoberá problematikou premietnutia ekocídy v medzinárodnom, európskom a národnom kontexte, a to za účelom zodpovedania nasledovnej výskumnej otázky:

„(O1) V akom rozsahu sa koncept ekocídy transformoval z historicko-teoretického pojmu na samostatný normatívny inštitút a aké sú hlavné limity a prekážky jeho zakotvenia na jednotlivých úrovniach právneho poriadku?“

Zodpovedanie vyššie uvedenej výskumnej otázky nevyhnutne predpokladá nachádzanie odpovedí na viaceré čiastkové výskumné otázky, konkrétne:

„(ČVO1) Aké hlavné ideové a kodifikačné posuny sprevádzali vývoj konceptu ekocídy od 70. rokov 20. storočia až po najnovšie iniciatívy a ako tento vývoj odôvodňuje potrebu jeho samostatnej kodifikácie?“

„(ČVO2) Aké sú kľúčové prvky skutkovej podstaty ekocídy a do akej miery odrážajú posun od antropocentrického k ekocentrickému vnímaniu ochrany životného prostredia?“

„(ČVO3) Aké sú hlavné legislatívne limity zakotvenia ekocídy v medzinárodnom trestnom práve, v práve Európskej únie a vo vnútroštátnom práve štátov V4 v porovnaní s Francúzskom a Belgickom, a aké opatrenia de lege ferenda sú potrebné na prekonanie týchto limitov?“

Objasnenie vyššie uvedených otázok predpokladá zvolenie vhodnej metodológie, ktorá sa opiera o využitie viacerých všeobecných vedecko-teoretických metód. *A concreto*, zatiaľ čo zodpovedanie prvej čiastkovej výskumnej otázky predpokladá najmä využitie historickej a deskriptívnej metódy, objasnenie druhej výskumnej otázky vyžaduje hlavne aplikáciu metódy analýzy, abstrakcie a špecifikácie. Posledná, tretia čiastková výskumná otázka ťažiskovo predpokladá využitie metódy komparácie, a to za účelom poukázania na limity a odlišnosti zakotvenia konceptu ekocídy v medzinárodnom trestnom práve, práve Európskej únie a vo vnútroštátnych úpravách štátov Vyšehradskej

---

[1] Spomedzi ekologických katastrof sa v poslednej dobe dostáva do popredia najmä masívne odlesňovanie Amazonského pralesa, vojenské konflikty vedúce k devastácii biodiverzity, kontaminácii pôdy, vody a k ničeniu chránených ekosystémov či masívne ľudské zásahy do prírody (napr. formou banskej činnosti). K tomu pozri bližšie: HOTTA, F. K. M. Ecocide in Brazil, a Case-Study of State-Corporate Crime. *The State of State Crime Research* [online]. State Crime Research Press, 2021, s. 1–18 [cit. 2026-03-03]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/354193447_Ecocide_in_Brazil_a_case-study_of_state-corporate_crime; WIRTU, Y. D. – ABDELA, U. Impact of War on the Environment: Ecocide. *Frontiers in Environmental Science* [online]. 2025, Vol. 13, s. 1–25 [cit. 2026-03-03]. Dostupné na*:* https://doi.org/10.3389/fenvs.2025.1539520; NABILA, J. A. a kol. The Urgency of Recognizing Ecocide for the Environmental Sustainability and Human Rights. *Borobudur International Symposium on Humanities and Social Sciences* [online]. 2026, Vol. 4, No. 7, s. 1–9 [cit. 2026-03-03]. Dostupné na: https://unimma.press/conference/index.php/bishss/article/view/513/500.

štvorky v konfrontácii s osobitnými modelmi Francúzska a Belgicka.[2] Záverom nemožno opomenúť ani syntetickú metódu, nakoľko syntéza takto získaných poznatkov slúži ako podklad pre formuláciu čiastkových návrhov *de lege ferenda*, čo predstavuje logické vyvrcholenie výskumu uvedeného v predkladanom článku.

1. GENÉZA EKOCÍDY

1.1 VOJENSKÝ KONCEPT A DOKTRINÁLNE POČIATKY EKOCÍDY

Vnímajúc viaceré literárne zdroje možno úvodom uviesť, že počiatok konceptu ekocídy sa datuje od druhej polovice 20. storočia, v súvislosti s vojnou vo Vietname. Za účelom ničenia úkrytov Vietkongu (vrátane ich úrody) v džungli, Spojené štáty americké vyvinuli viaceré herbicídy, z ktorých „najúčinnejšiu zbraň" predstavoval herbicíd pod názvom Agent Orange.[3] Masívne nasadenie tejto zbrane, ktoré viedlo k celoplošnej devastácii ekosystémov Vietnamu a Kambodže,[4] vyvolalo pre svoje dlhotrvajúce účinky[5] vlnu vedeckých protestov. Významnú úlohu v týchto aktivitách zohral americký botanik z univerzity v Yale, Dr. Arthur Galston, ktorý počas svojej účasti na konferencii „Vojnové zločiny a americké svedomie" vo Washingtone prvýkrát vyslovil termín ekocídy, ako pojmu zloženého z gréckeho termínu *oikos* (domov) a latinského *caedere* (zničiť/zabiť). Vnímaním ekocídy ako paralely genocídy, t. j. ako *„úmyselného a trvalého ničenia životného prostredia, v ktorom ľudia môžu žiť spôsobom, ktorý si sami zvolia"*, povýšil environmentálnu devastáciu *de facto* na úroveň zločinu proti ľudskosti.[6] Napriek skutočnosti, že jeho návrh právnej kvalifikácie tohto konania neuspel, jeho bioetický prístup spočívajúci v transformácii *„ničenia prírody"* ako vedľajšieho vojenského následku na *„systematický útok na prežitie ľudstva"* sa stal východiskom pre neskoršie snahy o kodifikáciu ekocídy v rámci medzinárodného trestného práva.[7]

---

[2] Limitácia článku na vybrané členské štáty Európskej únie je determinované dvoma kľúčovými faktormi. Prvým je geopolitická a regionálna blízkosť štátov susediacich so Slovenskou republikou (ako i spoločným historicko-právnym vývojom). Druhým je komparatívny potenciál Francúzska a Belgicka, ktoré ako prvé členské krajiny EÚ implementovali trestný čin ekocídy do svojich vnútroštátnych právnych úprav.

[3] Tento názov bol odvodený od oranžového pruhu na oceľových sudoch, v ktorých sa prepravovala zmes dvoch syntetických zlúčenín (2,4-D a 2,4,5-T). K tomu pozri bližšie: ZIERLER, D. *The Invention of Ecocide: Agent Orange, Vietnam, and the Scientists Who Changed the Way We Think About the Environment*. Athens: University of Georgia Press, 2011, s. 1–2.

[4] Tento herbicíd sa využíval v rokoch 1961 až 1971 v rámci operácie Ranch Hand, pričom eskalácia jeho využitia nastala v rokoch 1966 až 1969, kedy bolo rozprášených až 75 % z celkového množstva tejto látky, ktoré činilo celkovo 20 miliónov galónov. K tomu pozri bližšie: ZIERLER, *c. d.*, s. 2.

[5] Dlhotrvajúci ničivý účinok tejto zbrane bol zapríčinený vysokou koncentráciou vysoko toxického vedľajšieho produktu – dioxínu. Táto vysoká koncentrácia bola zapríčinená „varením" tohto herbicídu pri vyšších teplotách, a to z dôvodu urýchlenia výrobných procesov kvôli enormným vojenským objednávkam.

[6] Táto paralela je vyjadrená myšlienkou, že úmyselné ničenie životného prostredia je v podstate úmyselným útokom na ľudí, ktorí v ňom žijú. K tomu pozri bližšie: GALSTON, A. W. Plants, People, and Warfare. *Natural History*. 1970, Vol. 79, No. 1, s. 6–14.

[7] Bioetický prístup Dr. Galstona bol zaujímavý aj z dôvodu, že sa opieral o tzv. tripartíciu škôd, ktorá je v odborných kruhoch dodnes považovaná za relevantnú. Prvú kategóriu tvorili rozsiahle ekologické devastácie,

Jednou z takýchto snáh bola snaha Richarda A. Falka, ktorý v roku 1973 vypracoval návrh Medzinárodného dohovoru o zločine ekocídy.[8] Podľa čl. 2 tohto dohovoru, ekocída znamená ktorýkoľvek z nasledujúcich činov spáchaných s úmyslom úplne alebo čiastočne narušiť alebo zničiť ľudský ekosystém:

a) používanie zbraní hromadného ničenia, či už jadrových, bakteriologických, chemických alebo iných,
b) používanie chemických herbicídov na defoliáciu (odlisťovanie) a odlesňovanie prirodzených lesov na vojenské účely,
c) používanie bômb a delostrelectva v takom množstve, hustote alebo rozsahu, ktoré zhoršujú kvalitu pôdy alebo zvyšujú riziko ochorení nebezpečných pre ľudské bytosti, zvieratá alebo plodiny,
d) používanie buldozérov a ťažkej techniky na ničenie veľkých plôch lesa alebo poľnohospodárskej pôdy na vojenské účely,
e) používanie techník navrhnutých na zvýšenie alebo zníženie zrážok alebo inú modifikáciu počasia ako vojenskej zbrane,
f) násilné vysťahovanie ľudí alebo zvierat z ich obvyklých miest pobytu s cieľom urýchliť dosiahnutie vojenských alebo priemyselných cieľov.[9]

Napriek tomu, že návrh Richarda Falka nezískal na pôde medzinárodného spoločenstva dostatočnú podporu, jeho práca slúžila ako priamy podklad pre štúdie osobitných spravodajcov Organizácie spojených národov, konkrétne pre správu Nicodème Ruhashyankika z roku 1978, ktorý ekocídu klasifikoval ako zločin podobný genocíde, a neskôr pre Whitakerovu správu z roku 1985, ktorá požadovala kriminalizáciu nezvratných zmien prostredia spôsobených jadrovými výbuchmi či vážnym znečistením.[10]

1.2 POSUN K MIEROVÉMU KONCEPTU

Vyššie uvedené odborné diskusie pripravili pôdu pre dekádu trvajúce úsilie Komisie pre medzinárodné právo, ktoré sa začalo v roku 1986, keď osobitný spravodajca Doudou Thiam navrhol zaradiť environmentálne škody priamo medzi zločiny proti ľudskosti, čím sa vnímanie ekocídy prvýkrát rozšírilo z vojenského kontextu i na

---

ako bolo ničenie kľúčových biotopov nevyhnutných pre životné cykly živočíchov vo Vietname. Druhú kategóriu tvorili neúmyselné poľnohospodárske škody, kde masívne rozprašovanie herbicídov likvidovalo úrodu a zdroje obživy civilného obyvateľstva, čím sa celé prostredie stalo pre človeka neobývateľným. Triádu následkov uzatváralo priame poškodenie zdravia ľudí, kde Galston varoval pred tragickými účinkami toxických látok v podobe rakoviny či vrodených chýb, čím vedecky demonštroval, že deštrukciu ekosystémov nemožno oddeliť od poškodzovania samotného ľudstva. K tomu pozri bližšie: GALSTON, *c. d.*

[8] Táto snaha nebola „len" reakciou na bioetický prístup Dr. Galstona, ale i na politické rozpravy prítomné v roku 1972 na pôde OSN, kde švédsky premiér Olof Palme v hlavnom prejave otvorene odsúdil masívne ničenie životného prostredia vo Vietname ako ekocídu vyžadujúcu si naliehavú medzinárodnú pozornosť. K tomu pozri bližšie: CHIARINI, G. Ecocide: From the Vietnam War to International Criminal Jurisdiction? Procedural Issues In-Between Environmental Science, Climate Change, and Law. *Cork Online Law Review*. 2022, Vol. 21, s. 4.

[9] K tomu pozri bližšie: FALK, R. A. Environmental Warfare and Ecocide – Facts, Appraisal, and Proposals. *Bulletin of Peace Proposals*. 1973, Vol. 4, No. 1, s. 80–96.

[10] K tomu pozri bližšie: CHIARINI, *c. d.*, s. 5.

kontext mierový. Tento rozšírený koncept sa postupne vyvíjal a v roku 1989 bol spresnený na *„vážne a úmyselné poškodenie životne dôležitého ľudského majetku, akým je ľudské prostredie"*, až kým nebol v roku 1991 v rámci „Návrhu kódexu zločinov proti mieru a bezpečnosti ľudstva" (ďalej len „Návrh"), v prvom čítaní prijatý prelomový čl. 26,[11] znejúci nasledovne: *„Jednotlivec, ktorý úmyselne spôsobí alebo nariadi spôsobenie rozsiahlej, dlhodobej a vážnej škody na prirodzenom prostredí, bude po odsúdení potrestaný* […]. *"*[12]

Napriek sľubnému vývoju však tento prelomový článok v konečnom znení Návrhu v roku 1996 prijatý nebol, a to v dôsledku politických tlakov a nezhôd medzi členskými štátmi ohľadom presnej definície a rozsahu zodpovednosti[13] (ba čo viac, ani samotný kódex ako samostatný dokument nikdy nevstúpil do platnosti, no poslúžil ako ideový a právny podklad pre vypracovanie a následné prijatie Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu v roku 1998, účinného od roku 2002). Ukončenie prác zo strany Komisie pre medzinárodné právo v roku 1996 však nepredstavovalo koniec konceptu ekocídy, resp. jej presadzovania. V nasledujúcich rokoch prevzala iniciatívu medzinárodná odborná a občianska spoločnosť, pričom diskusia postupne presahovala z morálno-teologickej roviny (reprezentovanej najmä Svätou stolicou)[14] do oblasti akéhosi doktrinálneho vymedzenia pojmu, vnímajúc iniciatívu nadácie Stop Ecocide Foundation, ktorá v júni 2021 zriadila Nezávislý panel expertov (ďalej aj ako „Panel"), pozostávajúci z 12 právnikov špecializujúcich sa na medzinárodné trestné a environmentálne právo, cieľom ktorého bolo vypracovanie návrhu právnej definície ekocídy, ktorý mal slúžiť ako podklad pre doplnenie Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu (ďalej aj ako „Rímsky štatút" alebo „Štatút").[15]

Na závery Panelu bezprostredne nadviazal zásadný diplomatický a legislatívny posun v septembri 2024, kedy tri tichomorské ostrovné štáty (konkrétne Vanuatu, Samoa a Fidži), oficiálne predložili Sekretariátu Zhromaždenia štátov zmluvných strán Medzinárodného trestného súdu formalizovaný návrh na zmenu Rímskeho štatútu podľa čl. 121 ods. 1 Štatútu, doplnený o návrh Prvkov zločinov.[16] Tento krok, podmienený

---

[11] Tamže, s. 12.

[12] Tamže.

[13] K tomu pozri bližšie napríklad: GAUGER, A. a kol. *The Ecocide Project 'Ecocide is the missing 5th Crime Against Peace'*. London: Human Rights Consortium, 2012, s. 10.

[14] Ide o environmentálnu encykliku pápeža Františka „Laudato si" z roku 2015, v ktorej definoval životné prostredie ako *„kolektívne dobro"* a dedičstvo celého ľudstva, za ktoré nesie zodpovednosť každý jednotlivec aj štát. K tomu pozri bližšie: Encyklika Svätého Otca Františka LAUDATO SI' o starostlivosti o náš spoločný domov. In: *Konferencia biskupov Slovenska: Dokumenty pápežov* [online]. 2015 [cit. 2026-04-07]. Dostupné na: https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/encyklika-laudato-si.

[15] K návrhu právnej definície ekocídy, komentáru a základnému textu pozri bližšie: Independent Expert Panel for the Legal Definition and Commentary. In: *ECOCIDELAW* [online]. 2021 [cit. 2026-04-07]. Dostupné na: https://ecocidelaw.com/definition/#panel.

[16] K tomu pozri bližšie: Mass Destruction of Nature Reaches International Criminal Court (ICC) as Pacific Island States Propose Recognition of "Ecocide" as International Crime. In: *STOP ECOCIDE International* [online]. [cit. 2026-06-23]. Dostupné na: https://www.stopecocide.earth/2024/mass-destruction-of-nature-reaches-international-criminal-court-icc-as-pacific-island-states-propose-recognition-of-ecocide-as-international-crime.

bezprostrednou existenčnou hrozbou stúpania hladín oceánov a devastačnými dopadmi klimatickej krízy na tieto malé ostrovné štáty, navrhuje zakotvenie ekocídy ako samostatného, piateho medzinárodného zločinu v rámci jurisdikcie Medzinárodného trestného súdu [čl. 5 ods. 1 písm. e) v spojení s novým čl. 8 Štatútu].[17] Hoci je zrejmé, že dosiahnutie konsenzu a vyžadovanej ratifikácie naprieč členskými štátmi bude komplexným procesom a behom na dlhú trať, formálne zaradenie návrhu do normatívnej agendy Komisie pre medzinárodné právo predstavuje nateraz mimoriadny kvalitatívny krok vpred, keďže predstavuje transformáciu konceptu ekocídy z akademicko-expertnej platformy priamo do štádia oficiálneho medzivládneho legislatívneho konania pred Medzinárodným trestným súdom.

2. POJMOVÉ ZNAKY EKOCÍDY

Vzhľadom na vyššie uvedené historické míľniky je zrejmé, že ekocída nie je len statickým pojmom, ale dynamicky sa vyvíjajúcim právnym konceptom, z ktorého je možné (a pre potreby nadchádzajúcej komparácie nutné) vyabstrahovať viaceré definičné znaky, opierajúc sa o formálne zložky skutkovej podstaty, konkrétne subjekt, objekt, objektívnu stránku a stránku subjektívnu.[18]

2.1 SUBJEKT

K otázke subjektu možno uviesť, že zatiaľ čo sa staršie koncepcie striktne držali princípu individuálnej trestnej zodpovednosti fyzických osôb (spomínaný čl. 26 Návrhu), novšie doktrinálne prístupy už pracujú s flexibilnejším a širším pojmom „páchateľ“ (vnímajúc najmä definíciu Panelu). Jedná sa však len o pojmový posun, nakoľko trestná zodpovednosť právnických osôb za medzinárodné zločiny stále absentuje a v platnej medzinárodnoprávnej rovine zostáva nateraz neupravená, zohľadňujúc súčasné znenie čl. 25 Rímskeho Štatútu, normujúce „len“ otázku individuálnej trestnej zodpovednosti fyzických osôb.

Túto absenciu však nemožno podľa názoru autorky označiť za vyhovujúcu, vnímajúc mnohé prípady masívnej environmentálnej deštrukcie, ktoré nie sú výsledkom individuálnych zlyhaní jednotlivcov, ale predstavujú dôsledok štruktúrovaných rozhodnutí obchodných spoločností.[19] Totižto, pokiaľ na medzinárodnej úrovni neexistuje hrozba

---

[17] K tomu pozri bližšie: Assembly of States Parties. Proposal Submitted by Vanuatu to Amend the Rome Statute, ICC-ASP/23/26 at Annex II (Dec. 1, 2024). In: *ICC Forum* [online]. [cit. 2026-06-23]. Dostupné na: https://iccforum.com/background/ecocide.

[18] Abstrakcia týchto pojmových znakov v predkladanej kapitole vychádza primárne z konsenzuálnej právnej definície vypracovanej Nezávislým panelom expertov, ktorá predstavuje hlavný doktrinálny základ pre súčasné kodifikačné diskusie. Uvedené východisko je zároveň konfrontované s normatívnymi návrhmi Komisie pre medzinárodné právo (najmä s čl. 26 Návrhu), ako aj s počiatočnými teoretickými konceptmi Galstona a Falka, čo umožňuje zachytiť posun od historického ku dnešnému modernému vnímaniu skutkovej podstaty ekocídy.

[19] Ako príklad si možno uviesť napr. haváriu priehrady Brumadinho v Brazílii zo dňa 25. januára 2019, kedy pretrhnutie odkaliska ťažobnej spoločnosti Vale S.A. uvoľnilo približne 12 miliónov metrov kubických

trestného stíhania právnických osôb, spoločnosti často vnímajú pokuty ukladané podľa vnútroštátneho, príp. európskeho práva len ako akýsi kalkulovateľný prevádzkový náklad v honbe za ziskom.[20] Okrem toho, znenie čl. 25 Rímskeho štatútu mnohokrát umožňuje zastretie reálnej deliktuálnej spôsobilosti za zložitú vnútropodnikovú štruktúru, zohľadňujúc kolektívny rozhodovací proces, ktorý v rámci spoločností zásadne sťažuje dokazovanie individuálneho úmyslu konkrétnych fyzických osôb.[21] Preto sa autorka prikláňa k názorovej línii, podľa ktorej si plnohodnotné presadzovanie konceptu ekocídy na medzinárodnej úrovni vyžaduje budúcu revíziu čl. 25 Rímskeho štatútu v podobe zakotvenia trestnej zodpovednosti právnických osôb.[22]

2.2 OBJEKT

Vnímajúc vojenský rozmer ekocídy, pôvodné vnímanie ekocídy, ktoré bolo ovplyvnené vyššie uvedenými prácami Galstona a Falka zo 70. rokov minulého storočia, chránilo prostredie primárne z dôvodu jeho neobývateľnosti pre človeka a následných dopadov na ľudské prežitie. T. j., vyššie uvedeným nasadením približne 20 miliónov galónov herbicídov na ploche 5 miliónov akrov počas vojny vo Vietname bolo postihnutých vyše 293 000 osôb, pričom prítomnosť vysoko toxického dioxínu viedla u civilistov aj vojakov k zvýšenému výskytu cukrovky, onkologických ochorení a závažných chromozómových mutácií.[23] Okrem toho, trvalé zamorenie pôdy a vodných zdrojov

toxického bahna, ktoré pochovalo 272 ľudí a kompletne zdevastovalo stovky hektárov územia. Katastrofa spôsobila masívnu ekologickú škodu v podobe dlhodobej kontaminácie rieky Paraopeba ťažkými kovmi, čím zničila miestny ekosystém a pripravila tisíce obyvateľov o zdroj pitnej vody. V kontexte environmentálnej zodpovednosti dotknutej spoločnosti išlo pritom v krátkom čase už o druhú fatálnu haváriu, keďže spoločnosť Vale S.A. len štyri roky predtým (konkrétne 5. novembra 2015) čelila kolapsu priehrady Fundão v meste Mariana, ktorú prevádzkovala prostredníctvom spoločného podniku Samarco. Táto prvá katastrofa sa zapísala do histórie Brazílie ako vôbec najväčšia ekologická havária, keďže do riečneho systému Rio Doce vtedy uniklo masívnych 35 až 60 miliónov metrov kubických toxického odpadu a vyžiadala si 19 ľudských obetí. Ba čo viac, toxický kal zasiahol vodný tok v dĺžke viac ako 600 kilometrov a kontaminoval až pobrežné vody Atlantického oceánu, čo viedlo k rozsiahlej devastácii vodnej fauny a flóry. K havárii priehrady Brumadinho pozri bližšie napr.: ARMADA, CH. A. S. The Environmental Disasters of Mariana and Brumadinho and the Brazilian Social Environmental Law State. In: *SSRN* [online]. 2019 [cit. 2026-09-20]. Dostupné na: http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3442624.

[20] IDREES, R. Q. – NAVEED, H. – SHAHID, A. Corporate Criminal Liability for Environmental Harm. *Lex Localis – Journal of Local Self-Government*. 2022, Vol. 20, No. S1, s. 2.

[21] Tamže, s. 13, 16.

[22] Vnímajúc kľúčovú úlohu spoločností aj pri páchaní či financovaní ostatných medzinárodných zločinov podľa čl. 5 Štatútu (napr. nelegálny obchod so zbraňami v konfliktných zónach, drancovanie prírodných zdrojov či participácia na zločinoch proti ľudskosti prostredníctvom nútených prác), zavedenie trestnej zodpovednosti právnických osôb v čl. 25 Rímskeho štatútu by nepredstavovalo význam len v rovine postihovania konaní spadajúcich pod koncept ekocídy, ale i zásadný kvalitatívny posun pre zvýšenie efektívnosti a vynútiteľnosti medzinárodného trestného práva ako celku.

[23] K tomu pozri bližšie: BEDE, D. Ekocída ako zločin proti životnému prostrediu podľa medzinárodného práva. In: JANKUV, J. (ed.). *Vývoj, aktuálne výzvy a Rule of Law medzinárodného práva životného prostredia: zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie „Vývoj a aktuálne výzvy medzinárodného práva životného prostredia" a medzinárodnoprávnej sekcie „Princíp Rule of Law v medzinárodnom a európskom práve životného prostredia", ako súčastí medzinárodného vedeckého kongresu Trnavské právnické dni, 20.–21. septembra 2018*. Trnava, Bratislava: Právnická fakulta TU v Trnave, Wolters Kluwer, 2018, s. 91.

dioxínom, ako i systematické ničenie 36 % mangrovových porastov a rozsiahlych lesných ekosystémov spôsobilo premenu predtým úrodného územia na úplne neobývateľnú zónu.[24] Preto tento monistický prístup v súčasnom diskurze prevyšuje moderný, dualistický koncept, ktorý priznáva životnému prostrediu status samostatného chráneného záujmu (*per se*). Presadzovanie ochrany životného prostredia ako „autonómnej hodnoty" tak prirodzene rozširuje okruh záujmov chránených zákonom. V súčasnosti sa teda nejedná „len" o ochranu základných ľudských práv a slobôd, ale i o ochranu celistvosti systému, ktorý pápež František nazval *„spoločným domovom"*. Autorka je názoru, že transformácia pôvodného vnímania prírody ako „životne dôležitého aktíva" k jej ochrane ako „globálneho spoločného statku" je kľúčová pre redefinovanie hraníc konania a následku, ako nevyhnutnej súčasti objektívnej stránky.

2.3 OBJEKTÍVNA STRÁNKA

Z vyššie uvedeného je jasné, že konanie sa vyvíjalo od starších návrhov zakazujúcich konkrétne vojenské taktiky, až po dnešnú modernú definíciu od Nezávislého panelu expertov. Vnímajúc modernú definíciu pojmu ekocídy ako *„nezákonných a svojvoľných aktov spáchaných so znalosťou značnej pravdepodobnosti vážnych a buď rozsiahlych, alebo dlhodobých škôd na životnom prostredí v dôsledku takýchto aktov"*,[25] konanie pozostáva z dvoch základných, vzájomne previazaných zložiek. Hoci by sa na prvý pohľad mohlo zdať, že úvodná zložka definície zahŕňa akékoľvek protiprávne či svojvoľné konanie, kritérium ľubovôle je potrebné vnímať reštriktívne. Panel ho totiž podrobuje striktnému testu proporcionality, t. j, svojvoľnosť konania sa napĺňa až vtedy, keď páchateľ vedome prehliada zjavnú disproporciu medzi rozsahom zničenia životného prostredia a predpokladanými spoločenskými či hospodárskymi benefitmi.[26]

Okrem konania si naplnenie objektívnej stránky vyžaduje i následok, ktorého ideový základ predstavovala už vyššie spomínaná Galstonom ustanovená tripartícia environmentálnych škôd, neskôr pretransformovaná do tzv. triadickej podmienky, prvýkrát formulovanej v I. Dodatkovom protokole k Ženevským dohovorom z 12. augusta 1949 o ochrane obetí medzinárodných ozbrojených konfliktov, ktorého článok 35 ods. 3 ustanovuje zákaz používania spôsobov alebo prostriedkov vedenia vojny, ktorých cieľom je spôsobiť, alebo pri ktorých sa dá očakávať, že môžu spôsobiť rozsiahle, dlhodobé a vážne škody na životnom prostredí. Interpretačnú nejasnosť týchto pojmov ukončila až iniciatíva Panelu, ktorý týmto termínom pridelil nasledujúce významy:

- „Vážne" znamená poškodenie, ktoré zahŕňa veľmi vážne nepriaznivé zmeny, narušenie alebo poškodenie akejkoľvek zložky životného prostredia, vrátane závažných dopadov na ľudský život alebo prírodné, kultúrne alebo ekonomické zdroje;

---

[24] Tamže, s. 90.

[25] K tejto definícii pozri bližšie: Independent Expert Panel for the Legal Definition and Commentary.

[26] European Law Institute. *ELI Report on Ecocide: Model Rules for an EU Directive and a Council Decision*. Vienna: European Law Institute Secretariat, 2023, s. 18.

- „Rozsiahle“ znamená škody ktoré presahujú určitú geografickú oblasť, presahujú štátne hranice, alebo nimi trpí celý ekosystém alebo druh, alebo veľké množstvo ľudí;
- „Dlhodobé“ znamená škody, ktoré sú nezvratné, alebo ktoré znemožňujú prirodzené zotavenie sa v primeranom čase.[27]

Z uvedeného teda vyplýva, že pre splnenie materiálneho následku je potrebné, aby bola podmienka závažnosti kumulatívne spojená s jednou z dvoch alternatívnych dimenzií. Teda, následok musí vykazovať buď rozsiahly charakter z hľadiska priestoru, alebo dlhodobé trvanie z hľadiska času. Týmto spôsobom sa nastavil veľmi vysoký prah trestnosti, ktorý odlišuje ekocídu od bežných ekologických deliktov stíhaných na vnútroštátnej úrovni.

Posledným, nemenej dôležitým predpokladom je existencia kauzálneho nexusu, t. z. priamej príčinnej súvislosti, že environmentálna škoda bola skutočne spôsobená akýmikoľvek protiprávnymi alebo svojvoľnými činmi. Práve tento súvis spája vedomé konanie páchateľa s materiálnym následkom na biosfére, čím potvrdzuje povahu ekocídy ako zločinu, ktorý chráni nielen „prírodu o sebe“, ale integritu „spoločného domova“ nevyhnutného pre prežitie ľudstva.

2.4 SUBJEKTÍVNA STRÁNKA

Zatiaľ čo pôvodné koncepcie Galstona a Falka preferovali požiadavku „úmyselného a trvalého ničenia“, neskôr sa diskusia na pôde Komisie pre medzinárodné právo v rámci prípravy Kódexu zločinov proti mieru a bezpečnosti ľudstva posunula k precizovaniu pojmoslovia, kedy článok 26 „pracoval“ s termínom „svojvoľne“. Vzhľadom na riziko interpretačnej nejasnosti tohto pojmu však došlo k jeho nahradeniu termínom „vedome“, ktoré je v prítomné v modernej definícií i v súčasnosti.

Vnímajúc definíciu Panelu,[28] vedomie je v tomto kontexte definované ako uvedomovanie si „značnej pravdepodobnosti“ vzniku závažnej a buď rozsiahlej, alebo dlhodobej škody, čo predstavuje zníženie prahu zavinenia oproti „praktickej istote“ vyžadovanej čl. 30 Rímskeho štatútu.[29] Okrem vedomia je však potrebné opätovne sa zmieniť i o svojvôli. I keď v zmysle uvedeného svojvôľa kvalifikuje činy, t. j. predstavuje spôsob, akým páchateľ koná, vzhľadom na obsah definície predstavuje mentálny stav páchateľa. Teda, páchateľ si musí byť vedomý nielen existencie značnej pravdepodobnosti vážnych a buď rozsiahlych, alebo dlhodobých škôd na životnom prostredí, ale aj toho, že takéto škody by boli v značnom nepomere s predpokladanými sociálnymi a ekonomickými benefitmi.[30] Tento návrh tak uzatvára posun od reštriktívneho vnímania

---

[27] K tomu pozri bližšie: Independent Expert Panel for the Legal Definition and Commentary.

[28] Tamže.

[29] Podľa čl. 30 ods. 3 Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu, na účely tohto článku „vedome“ znamená uvedomovanie si toho, že existuje určitá okolnosť alebo že určitý následok nastane pri bežnom priebehu vecí. „Znalosť“ a „vedome“ sa interpretujú zhodne.

[30] PANIGAJ, J. Ochrana životného prostredia z pohľadu Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu. In: FEDOROČKO, P. (ed.). *Jarná škola doktorandov UPJŠ 2022: zborník príspevkov z 8. ročníka*. Košice: Vydavateľstvo ŠafárikPress, 2022, s. 79.

ekocídy ako úmyselnej vojnovej taktiky k jej deskripcii ako vedomého podstupovania extrémnych ekologických rizík v mieri aj vo vojne.[31]

3. KOMPARÁCIA JEDNOTLIVÝCH PRÁVNYCH REŽIMOV

3.1 MEDZINÁRODNÉ TRESTNÉ PRÁVO

Hoci historické súvislosti jednoznačne preukazujú, že ekocída nateraz nie je ukotvená ako samostatný medzinárodný zločin *sui generis*, táto skutočnosť nevylučuje možnosť jej postihovania prostredníctvom iných existujúcich inštitútov medzinárodného práva. Vnímajúc pojmové znaky ekocídy, autorka v rámci tejto podkapitoly presúva svoju pozornosť na kritickú analýzu troch kľúčových konceptov, ktoré v súčasnosti umožňujú právnu reflexiu masívnej environmentálnej deštrukcie, a to konceptu genocídy, zločinov proti ľudskosti a vojnových zločinov.

3.1.1 EKOCÍDA AKO SÚČASŤ GENOCÍDY?

Analýza vzťahu medzi ekocídou a genocídou si vyžaduje návrat k myšlienkam Raphaela Lemkina, ktorý tento zločin pôvodne koncipoval širšie, než ho poznáme z dnešnej medzinárodnoprávnej úpravy uvedenej v čl. 6 Rímskeho štatútu. Jeho doktrína rozlišovala medzi fyzickým vyhladzovaním a kultúrnou genocídou, ktorá predstavovala (okrem iného) i systematické ničenie životného priestoru skupiny, čím dochádzalo k jej postupnému zániku.[32] Kvôli obavám z nepredvídateľnosti takto rozšírenej trestnoprávnej zodpovednosti bola však táto formulácia zámerne zredukovaná, v dôsledku čoho je ju možné v súčasnosti nachádzať len v ustanovení čl. 6 písm. e) Štatútu, ktorý sa viaže na prerušenie kultúrnej kontinuity spoločenstva, hoci biologicky jeho členovia prežívajú.[33]

Napriek takto reštriktívne stanovenému rámcu je však možné synergiu oboch týchto konceptov badať prostredníctvom inštitútu „environmentálnej devastácie“. *A concreto*, radikálny zásah do integrity biotopov mnohokrát smeruje k postupnému zániku skupín naviazaných na dotknuté prírodné prostredie. Táto existenčná a kultúrna závislosť od

---

[31] Pre úplnosť je potrebné uviesť, že mnohí odborníci upozorňujú, že súčasné zavedenie „vedomia značnej pravdepodobnosti“ a testu „svojvôle“ môže v praxi narážať na extrémne ťažkosti pri dokazovaní vnútorného úsudku páchateľa o ekonomickej proporcionalite škody. V praktickej rovine by dokazovaním muselo byť preukázané tzv. dvojité vedomie, t. j. že páchateľ mal vedomie o značnej pravdepodobnosti škody na prírode a zároveň vnútorne vyhodnotil túto škodu ako neúmernú voči svojmu zisku, a napriek tomu sa rozhodol konať (prvok svojvôle). K tomu pozri bližšie napríklad: PANIGAJ, J. – BERNÍKOVÁ, E. Ecocide – A New Crime Under International Law? *Juridical Tribune*. 2023, Vol. 13, No. 1, s. 15–16.

[32] LEMKIN, R. a kol. *Axis Rule in Occupied Europe: Laws of Occupation – Analysis of Government – Proposals for Redress*. 2nd ed. New Jersey: The Lawbook Exchange, 2008, s. 712.

[33] Podľa čl. 6 písm. e) Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu, genocída predstavuje čin spáchaný s úmyslom celkom alebo čiastočne zničiť národnostnú, etnickú, rasovú alebo náboženskú skupinu, ktorý spočíva (okrem iného) i v násilnom preložení detí jednej skupiny do inej skupiny.

stabilného ekosystému je typická predovšetkým pre domorodé spoločenstvá.[34] V súčasnej právnej praxi sa tento proces najčastejšie kvalifikuje podľa čl. 6 písm. c) Štatútu, ktorý postihuje *„cieľavedomé nastolenie životných podmienok smerujúcich k fyzickej likvidácii skupiny"*. Príkladom z praxe je prípad Omara al-Bašíra v súvislosti s konfliktom v Dárfúre, kde bolo ničenie studní a zdrojov pitnej vody milíciami interpretované práve ako nástroj genocídnej politiky.[35] Možno teda uzavrieť, že hoci kultúrna genocída v pôvodnom Lemkinovom chápaní dnes nemá samostatnú skutkovú podstatu, ekocída dokáže v špecifických prípadoch naplniť materiálne jadro podmienok vedúcich k definitívnemu koncu chránenej skupiny, vnímajúc znenie ust. čl. 6 písm. c) Rímskeho štatútu.

Z hmotnoprávneho hľadiska je však potrebné zdôrazniť, že genocída nebola koncipovaná ako nástroj ochrany životného prostredia a životné prostredie v nej nevystupuje ako samostatný chránený objekt (*per se*). Je taktiež nutné podotknúť, že zásadný limit uplatniteľnosti ust. čl. 6 písm. c) Štatútu v prospech ochrany životného prostredia spočíva v požiadavke na preukázanie špecifického úmyslu, ktorý vyžaduje, aby páchateľ nekonal len s vedomím následku, ale s konkrétnym a jasne vymedzeným cieľom zničiť chránenú skupinu. Pre naplnenie tohto znaku teda nestačí, ak sú členovia určitej skupiny cieľom útoku len preto, že do nej patria, ale je potrebný úmysel smerujúci k fyzickej alebo biologickej likvidácii tohoto spoločenstva. Nedostatočnosť úmyslu smerujúceho ku kultúrnemu alebo symbolickému vymazaniu spoločenstva tak činí dokazovanie tohto zločinu extrémne náročným.[36]

3.1.2 EKOCÍDA AKO SÚČASŤ ZLOČINOV PROTI ĽUDSKOSTI?

Ďalším konceptom je integrácia ekocídy do zločinov proti ľudskosti podľa čl. 7 Rímskeho štatútu. Postihovanie činov spôsobujúcich rozsiahlu devastáciu životného prostredia je možné najmä prostredníctvom čl. 7 ods. 1 písm. b), ktorý upravuje zločin vyhladzovania. Okrem zločinu vyhladzovania, ktorý predstavuje úmyselné privodenie životných podmienok (medziiným zmarenie prístupu k potravinám a liekom), ktorého cieľom je zničenie časti obyvateľstva, prichodí do úvahy aj čl. 7 ods. 1 písm. d), a to v prípadoch, ak je cielený útok na životné prostredie nástrojom pre vyhnanie skupín závislých od tohto prostredia.

Hoc v tomto prípade environmentálna škoda musí byť stále prepojená s úmyslom zasiahnuť populáciu, táto alternatíva sa javí vhodnejšou než alternatíva genocídy, a to s ohľadom na danosť širšieho vecného záberu a nepotrebnosti preukázania špeciálneho

---

[34] BEDE, *c. d.*, s. 102.

[35] SIEDERS, L. J. The Battle of Realities: The Case for and Against the Inclusion of 'Ecocide' in the ICC Rome Statute. In: ESPINOZA DE LOS MONTEROS DE LA PARRA, M. a kol. (eds.). *The Criminal Law Protection of our Common Home: 7th AIDP Symposium for Young Penalists, Rome, Italy, 11–12 November 2019. Revue Internationale de Droit Pénal*. Antwerpen: Maklu-Publishers, 2019, s. 35.

[36] Vzhľadom na náročnosť dokazovania tohto úmyslu pri ekologických katastrofách navrhoval Benjamin Whitaker vo svojej správe z roku 1985 radikálnu zmenu. Navrhoval, aby sa pri genocíde spáchanej prostredníctvom environmentálnych zmien (ako jadrové explózie či ničenie pralesov) upustilo od požiadavky špecifického úmyslu a pripustila sa aj nedbanlivosť alebo vedomá nedbalosť. Medzinárodné spoločenstvo však tento návrh odmietlo z obavy, že by to devalvovalo samotný koncept genocídy. K tomu pozri bližšie napr.: PANIGAJ – BERNÍKOVÁ, *c. d.*, s. 6–7.

úmyslu. Napriek uvedenému však ani tento koncept nemožno označiť za postačujúci, a to vzhľadom na nedostatočnosť premietnutia objektu skutkovej podstaty ekocídy, ktorý predpokladá existenciu prírody len ako nástroja ľudskej činnosti.

3.1.3 EKOCÍDA AKO SÚČASŤ VOJNOVÝCH ZLOČINOV?

Jediným konceptom v Rímskom štatúte, v rámci ktorého je možné explicitne identifikovať „environmentálnu normu" je koncept vojnových zločinov. Čl. 8 ods. 2 písm. b) bod iv) Rímskeho štatútu ustanovuje, že vojnovým zločinom je i úmyselné spustenie útoku s vedomím, že spôsobí rozsiahlu, dlhodobú a vážnu škodu na prírodnom prostredí. Rímsky štatút a ani judikatúra Medzinárodného trestného súdu však tieto pojmy neustanovuje a nevykladá.[37] Okrem tohto nedostatku, medzi ďalšie limity možno zaradiť limitáciu len na medzinárodné ozbrojené konflikty, potrebu kumulatívneho naplnenia všetkých troch atribútov následku a podmienenosť testom proporcionality. Test predpokladá „zjavnú neprimeranosť" škody voči predpokladanej vojenskej výhode, čím bez pochyby umožňuje ospravedlnenie mnohých ekologických škôd, nakoľko určenie toho, čo je ešte primerané je pomerne subjektívne. Problémom je i *ex-ante* posudzovanie tohto testu, ktorý sa posudzuje výhradne cez súbor informácií, ktoré boli veliteľovi dostupné v čase plánovania operácie, nie na základe reálne spôsobenej environmentálnej katastrofy a jej dopadov. Preto možno uviesť, že vyústením tejto normy je jej faktická neuplatniteľnosť, o čom svedčí i fakt, že doposiaľ nebol nik za jej porušenie odsúdený.[38]

3.1.4 ZHRNUTIE

Z uvedeného je zrejmé, že súčasná právna úprava medzinárodného trestného práva neposkytuje efektívne nástroje pre postihovanie environmentálnej kriminality. Zatiaľ čo sa zločin genocídy a zločiny proti ľudskosti vyznačujú veľmi vysokou mierou antropocentrického zamerania i ťažko splniteľnej dokazovacej povinnosti subjektívnej stránky, koncept vojnových zločinov je limitovaný na medzinárodné vojnové zločiny

---

[37] Pri interpretácii týchto pojmov sa v praxi vychádza z iných dokumentov a odborných názorov, najmä Dohovoru ENMOD z roku 1977 (hoc tento Dohovor vníma tieto znaky alternatívne a nie kumulatívne) či v duchu interpretácie Červeného kríža (ICRC) a Dodatkového protokolu I, ktorá je mnohými uprednostňovaná najmä z dôvodu jej prísnosti. Pokiaľ ide o Dohovor ENMOD, podľa jeho komentára sa tieto pojmy chápu nasledovne:
- „Rozsiahly" (*Widespread*): Škoda postihujúca územie o rozlohe niekoľko stoviek kilometrov štvorcových.
- „Dlhodobý" (*Long-term*): Účinok trvajúci niekoľko mesiacov alebo približne jedno ročné obdobie.
- „Vážny" (*Severe*): Vážne narušenie alebo poškodenie ľudského zdravia a života, prírodných a hospodárskych zdrojov.

K tomu pozri bližšie: GOLOVKO, L. Zničenie Kachovskej priehrady: prečo je to vojnový zločin? In: KLUKNAVSKÁ, A. – CIBIK, S. (eds.). *Dvadsať rokov dialógu medzi Ústavou a právom Európskej únie: zborník príspevkov z konferencie Bratislavské právnické forum 2024*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2024, s. 127.

[38] Tamže.

a predpokladá test proporcionality, vrátane kumulatívneho splnenia troch atribútov následkov konania. Preto autorka veľmi pozitívne hodnotí aktuálne snahy tichomorských ostrovných štátov Vanuatu, Samoa a Fidži, týkajúce sa zakotvenia ekocídy ako piateho zločinu podľa medzinárodného práva, a to skrz formalizovaný návrh na zmenu Rímskeho štatútu podľa čl. 121 ods. 1 Štatútu, doplnený o návrh Prvkov zločinov.[39]

Napriek vyššie uvedenému je však nutné uviesť, že i keď návrh tichomorských ostrovných štátov vychádza z definície Panelu, ktorá vo všeobecnosti predstavuje východiskový bod pre právne, akademické a diplomatické diskusie na celom svete, autorka sa prikláňa k názorovej línií, podľa ktorej je potrebné vnímať túto definíciu kriticky, a to z viacerých dôvodov. Prvým dôvodom je najmä vymedzenie atribútov následku, ktoré je síce alternatívne, no možnosť rozsiahlej a dlhodobej škody bez súčasného prepojenia na geografický rámec umožňuje aj postihovanie lokálnej, resp. národnej environmentálnej devastácie, čo môže uberať na výnimočnosti medzinárodných zločinov. Okrem uvedeného platí, že absencia výkladu „primeraného času" v rámci atribútu dlhodobosti dáva za vznik pomerne širokej diskrečnej právomoci. Druhým dôvodom je slovné spojenie „svojvoľné činy", ktorý Panel prepája s testom proporcionality, čo kopíruje ťažko dokázateľný a aplikovateľný test v prípade vojenskej výhody pri vojenských zločinoch. Hoci sa teda definícia Panelu snaží o ekocentrický posun, test „svojvôle" ju vracia späť k antropocentrizmu, pretože hodnotí prírodu cez prizmu ľudských (ekonomických) potrieb. Definícia navyše v primárnom texte používa termín „vedome", ale v sprievodnom komentári ho experti vykladajú ako „vedomie značnej pravdepodobnosti" následku.[40] Podľa právnej doktríny to vnáša do definície nejasnosť, nakoľko vytvára nebezpečný prienik k vedomému opomenutiu či nedbalosti a priamo zasahuje atribút *„certa"*, t. j. jasnosti, čo výrazne oslabuje právnu istotu potenciálneho páchateľa.

S ohľadom na uvedené sa preto autorka stotožňuje s názorom o nevyhnutnej potrebe redefinície ekocídy,[41] kde sa ako vhodná alternatíva javí definícia znejúca nasledovne: *„Na účely tohto Štatútu sa pod pojmom ‚ekocída' rozumie akékoľvek konanie alebo opomenutie v rozpore s vnútroštátnym alebo medzinárodným právom spáchané s vedomím,*

---

[39] Popri celosvetových iniciatívach viazaných na Rímsky štatút nemožno v rámci medzinárodnoprávneho diskurzu opomenúť ani najnovší normatívny vývoj v rámci širšieho európskeho kontinentálneho rámca. Významný posun v tejto oblasti predstavuje prijatie nového Dohovoru Rady Európy o ochrane životného prostredia prostredníctvom trestného práva (CETS č. 228), ktorý bol po prijatí v máji 2025 oficiálne otvorený na podpis v decembri 2025 s cieľom nahradiť neúčinný Štrasburský dohovor z roku 1998. Tento nový právne záväzný dokument zakotvuje medzinárodnoprávny rámec pre stíhanie environmentálnych katastrof a úmyselných konaní, ktoré výslovne označuje za konania „rovnocenné s ekocídou". Ako zdôrazňuje odborná doktrína, vďaka širokej členskej základni Rady Európy má tento nový dohovor potenciál vyvolať želaný „dominový efekt" na národnej aj medzinárodnej úrovni a v úzkej koordinácii s legislatívou Európskej únie zjednotiť štandardy cezhraničnej vyšetrovacej a súdnej spolupráce. K prípravným prácam pozri bližšie napr.: STEJSKAL, V. Nová směrnice EU o trestněprávní ochraně životního prostředí z roku 2024. *České právo životního prostředí*. 2024, roč. 24, č. 3, s. 33–35. K aktuálnemu vývoju pozri hlavne: Protection of the Environment Through Criminal Law. In: *Council of Europe* [online]. [cit. 2026-09-20]. Dostupné na: https://www.coe.int/en/web/reykjavik-process-and-the-environment/protection-of-the-environment-through-criminal-law.

[40] K sprievodnému komentáru pozri bližšie: Independent Expert Panel for the Legal Definition and Commentary.

[41] K tomu pozri napr.: PANIGAJ – BERNÍKOVÁ, *c. d.*, s. 13–17.

že existuje podstatná pravdepodobnosť, že spôsobí závažnú a nezvratnú, alebo závažnú a rozsiahlu škodu na životnom prostredí.“

3.2 EURÓPSKE PRÁVO

I keď pojem ekocída vzišiel z diania a následných diskusií v rámci medzinárodného spoločenstva, v súčasnosti ho nemožno spájať výlučne s medzinárodným trestným právom. Toto tvrdenie je založené na aktuálnej reflexii tohto konceptu v európskej legislatíve, konkrétne v smernici Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 2024/1203 z 11. apríla 2024 o ochrane životného prostredia prostredníctvom trestného práva, ktorou sa nahrádzajú smernice č. 2008/99/ES a 2009/123/ES (ďalej len „smernica“). Vnímajúc súčasné názory o progresívnejšom zameraní tohto konceptu v európskom právnom priestore, je ambíciou nasledujúceho textu kritická analýza vhodnosti tejto právnej úpravy, za súčasnej komparácie jej formálnych znakov s rámcom ustanoveným medzinárodným trestným právom.

3.2.1 FORMÁLNE ZNAKY EKOCÍDY V PRÁVE EURÓPSKEJ ÚNIE

Úvodom možno uviesť, že smernica zavádza dvojstupňový systém klasifikácie trestných činov v závislosti od ich závažnosti. T. j., zatiaľ čo čl. 3 ods. 2 smernice uvádza súbor dvadsiatich environmentálnych trestných činov, ktoré sú členské štáty povinné kriminalizovať skrz svoje vnútroštátne úpravy (trestné činy prvého stupňa), čl. 3 ods. 3 tieto trestné činy „povyšuje“ na „kvalifikované trestné činy“, ak je ich následkom zničenie alebo rozsiahla a podstatná škoda, ktorá je buď nezvratná alebo dlhotrvajúca (trestné činy druhého stupňa). Vnímajúc znenie odôvodnenia bodu 21 Preambuly smernice možno jednoznačne konštatovať, že kvalifikované trestné činy sú materiálne porovnateľné s ekocídou, pričom platí, že objektom ochrany je v tomto prípade:

- ekosystém značnej veľkosti alebo environmentálnej hodnoty,
- biotop v chránenej lokalite alebo
- kvalita ovzdušia, pôdy alebo vody.[42]

Vnímajúc uvedené, smernica predstavuje výrazný posun v objekte ako zložke skutkovej podstaty, keďže upúšťa od „tradičného“ antropocentrického pohľadu, ktorý nahrádza pohľadom ekocentrickým. V tejto koncepcii teda vystupuje príroda a jej jednotlivé komponenty ako autonómny objekt trestnoprávnej ochrany s vlastnou vnútornou hodnotou, ktorá je nezávislá od utilitárneho prínosu pre človeka. Trestnoprávny postih sa viaže priamo na porušenie alebo závažné ohrozenie taxatívne vymedzených entít, ktorými sú ekosystémy značnej veľkosti alebo mimoriadnej environmentálnej hodnoty (chápané ako funkčné celky), odvolávajúc sa na znenie čl. 2 ods. 2 písm. c) smernice.[43]

---

[42] Ust. čl. 3 ods. 3 smernice.

[43] Podľa tohto článku, ekosystém predstavuje dynamický komplex spoločenstiev rastlín, živočíchov, húb a mikroorganizmov a ich neživého prostredia, ktoré navzájom pôsobia ako funkčná jednotka, a zahŕňa typy biotopov, biotopy druhov a populácie druhov.

Z čl. 3 ods. 3 smernice možno tiež vyvodiť objektívnu stránku. T. j., objektívna stránka sa odvíja od konania, ktoré na prírode ako objekte vyvoláva smernicou predpokladaný kvalifikovaný následok. Tento následok, ktorý sa prejavuje vo forme zničenia alebo rozsiahlej a podstatnej škody, ktorá je buď nezvratná alebo dlhodobá, je pritom možné spôsobiť širokou škálou konaní, resp. opomenutím, vnímajúc čl. 3 ods. 4 smernice (napr. nezákonným nakladaním s nebezpečným odpadom či závažným znečistením ovzdušia, či vody).[44] Spoločným znakom týchto konaní je protiprávnosť, kde čl. 3 ods. 1 smernice ustanovuje, že konanie je protiprávne vtedy, ak porušuje právo Únie alebo vnútroštátne predpisy implementujúce politiku Európskej únie v oblasti životného prostredia. Čl. 3 ods. 1 ďalej ustanovuje, že konanie je protiprávne aj vtedy, keď sa vykonáva na základe oprávnenia vydaného príslušným orgánom členského štátu, ak takéto oprávnenie bolo získané podvodom alebo na základe korupcie, vydierania alebo donútenia, alebo ak takéto oprávnenie zjavne porušuje hmotnoprávne požiadavky.[45] V neposlednom rade, objektívnu stránku dopĺňa kombinácia kvantitatívnych a kvalitatívnych hraníc, ktoré slúžia pre členské štáty ako kritériá určenia „podstatnosti škody“. Členské štáty v týchto prípadoch musia zohľadniť základný stav postihnutého životného prostredia, či je škoda dlhodobá, strednodobá alebo krátkodobá, rozsah škody a napokon, zvratnosť škody.[46]

Ďalším formálnym znakom týchto konaní je subjektívna stránka, kde sa primárne vyžaduje úmysel. Ten sa však vykladá pomerne extenzívne, nakoľko sa môže vzťahovať aj na situáciu, kedy páchateľ síce nechce spôsobiť následok (napr. smrť alebo zničenie ekosystému), ale je uzrozumený s možnosťou jeho spôsobenia a koná dobrovoľne v rozpore s povinnosťou, t. j. ide o nepriamy úmysel. Smernica dokonca v čl. 3 ods. 4 vyžaduje kriminalizáciu určitých činov aj vtedy, ak sú spáchané aspoň z hrubej nedbanlivosti (to platí najmä pre prípady, ktoré spôsobia smrť, ťažkú ujmu na zdraví alebo podstatnú škodu na životnom prostredí). Pojem „hrubá nedbanlivosť“ sa vykladá podľa vnútroštátneho práva, no v kontexte smernice má postihovať páchateľov, ktorí ignorujú zjavné riziká spojené s nebezpečnými činnosťami v zmysle smernice.[47]

Záverom tejto state je potrebné zmieniť sa o subjekte, kde je oproti medzinárodnému právu verejnému možné badať výrazný posun. Vnímajúc čl. 6 a 7 smernice, európska právna úprava implementuje okrem zásady individuálnej trestnej zodpovednosti fyzických osôb i zásadu trestnej zodpovednosti právnických osôb, a to v prípade trestných činov spáchaných v ich prospech osobou s vedúcim postavením.[48]

---

[44] Samozrejme len za predpokladu, ak toto konanie spôsobuje zničenie alebo nezvratnú škodu na ekosystéme.

[45] Týmto ustanovením Európska únia reflektuje aplikačnú prax, v rámci ktorej sa korporácie mnohokrát kryjú legálne vydanými, ale fakticky nezákonnými licenciami. Po „novom“ sa tak už korporácie nemôžu slepo spoliehať na úradné povolenie, ak je toto povolenie v jasnom rozpore s hmotnoprávnymi požiadavkami potrebnými pre jeho vydanie.

[46] Tamže, čl. 3 ods. 6 smernice.

[47] Tamže, bod č. 23 Preambuly smernice.

[48] K tomu pozri bližšie čl. 6 a 7 smernice.

3.2.2 ZHRNUTIE

Je jasné, že smernica predstavuje prelom, lebo prostredníctvom harmonizácie pravidiel odstraňuje neúčinnosť predchádzajúcich úprav a reaguje na doterajšie nedostatky v presadzovaní práva. Najzásadnejšou výhodou je prelomenie teórie antropocentrizmu zavedením kategórie kvalifikovaných trestných činov, ktoré chránia ekosystémy značnej hodnoty a ich funkcie pre ne samé. Na rozdiel od čl. 8 Rímskeho štatútu, tento model eliminuje obmedzenie vojnového stavu, nakoľko sa plne vzťahuje na obdobie mieru, a na rozdiel od Štatútu, zásadne rozširuje okruh páchateľov i o právnické osoby, voči ktorým sa vyvodzuje zodpovednosť za trestné činy spáchané v ich prospech akoukoľvek osobou s vedúcim postavením. Výhodou je i prelomenie tzv. licenčnej imunity. takže držba úradného povolenia nezbavuje páchateľa zodpovednosti, ak toto povolenie zjavne porušuje hmotnoprávne požiadavky.[49]

Navzdory uvedenému, limitom európskej právnej úpravy ostáva i naďalej teritoriálna pôsobnosť obmedzená na členské štáty, čo prirodzene vyvoláva a zvyšuje riziko tzv. regulačnej arbitráže, ktoré právnickým a fyzickým osobám umožňujú presun svojich protiprávnych konaní do krajín mimo európskeho právneho priestoru. Autorka preto zastáva názor, že i keď Európska únia vytvorila doposiaľ najpokrokovejší autonómny právny rámec na represiu environmentálnych zločinov, bez zmeny Rímskeho štatútu na globálnej úrovni zostáva ochrana životného prostredia i naďalej fragmentovaná.

Ďalším nedostatkom smernice je deklaratívnosť cezhraničnej spolupráce pri vyvodzovaní zodpovednosti. Článok 20 smernice síce konštituuje platformu pre súčinnosť medzi členskými štátmi, Komisiou, Eurojustom, Europolom a Európskou prokuratúrou, avšak táto interakcia je striktne podmienená rešpektovaním autonómneho rámca príslušných právomocí týchto subjektov, čím si európska úprava napriek deklarovanej ambícii zachováva v praxi primárne proklamatívny charakter.[50] Odrazom tohto tvrdenia je i napokon bod č. 63 Preambuly smernice, ktorého posledná veta ustanovuje: *„*[…] *Takáto pomoc by nemala zahŕňať účasť Komisie na postupoch vyšetrovania alebo trestného stíhania jednotlivých trestných prípadov vedených príslušnými vnútroštátnymi orgánmi a nemala by sa chápať tak, že zahŕňa finančnú podporu alebo akýkoľvek iný rozpočtový*

---

[49] Veľkým prínosom smernice sú aj ďalšie skutočnosti nespadajúce pod analýzu formálnych znakov, najmä zavedenie nových skutkových podstát (napr. nezákonný odber vody) či navýšenie horných hraníc trestných sadzieb (kvalifikované trestné činy nevynímajúc). K tomu pozri bližšie: Čl. 5 a čl. 7 smernice.

[50] Podľa čl. 20 smernice, ak existuje podozrenie, že trestné činy proti životnému prostrediu majú cezhraničnú povahu, príslušné orgány dotknutých členských štátov zvážia postúpenie informácií týkajúcich sa týchto trestných činov vhodným príslušným orgánom. Bez toho, aby boli dotknuté pravidlá týkajúce sa cezhraničnej spolupráce a vzájomnej právnej pomoci v trestných veciach, členské štáty, Eurojust, Europol, Európska prokuratúra, Európsky úrad pre boj proti podvodom a Komisia v rámci svojich príslušných právomocí navzájom spolupracujú v oblasti boja proti trestným činom uvedeným v čl. 3 a 4. Na tento účel poskytuje Eurojust vo vhodných prípadoch technickú a operačnú pomoc, ktorá príslušným vnútroštátnym orgánom umožňuje lepšiu koordináciu ich vyšetrovania. Komisia môže vo vhodných prípadoch poskytnúť pomoc.

záväzok Komisie." Autorka je názoru, že je žiaduce a nevyhnutné transformovať tento pasívny model monitorovania na mechanizmy ich aktívneho vyšetrovania, pričom sa ako vhodná inšpirácia javí prístup zavedený v nariadení Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 2024/1157 z 11. apríla 2024 o preprave odpadu, ktorým sa menia nariadenia (EÚ) č. 1257/2013 a (EÚ) 2020/1056 a zrušuje nariadenie (ES) č. 1013/2006, ktorý posilňuje nadnárodné právomoci Európskeho úradu na boj proti podvodom (ďalej len „OLAF"), na úseku nezákonnej prepravy odpadu.[51]

Analógia by nemala byť z pohľadu autorky využitá len v rámci voľby OLAF-u, ale predovšetkým v rovine jeho vyšetrovacích právomocí. *A concreto*, rozšírenie mandátu OLAF-u by malo zahŕňať inšpekčné oprávnenia vstupovať do priestorov a dopravných prostriedkov podozrivých subjektov, preskúmavať dokumentáciu bez ohľadu na jej nosič, vyžadovať záväzné vysvetlenia od zodpovedných osôb a vykonávať fyzickú kontrolu spojenú s odberom vzoriek pôdy, vody či emisií na laboratórne testy.[52] Zachovaný by mal byť podľa názoru autorky aj procesný postup, v rámci ktorého by OLAF o svojich zisteniach informoval národné orgány a jeho správy by slúžili ako prípustný dôkaz v súdnych konaniach jednotlivých členských štátov.[53]

3.3 VNÚTROŠTÁTNE PRÁVO

Ekocída neovplyvňuje len globálny a európsky koncept, ale i vnútroštátny rozmer. Autorka sa preto v tejto časti zameria na oblasť vnútroštátneho práva a kriticky zanalyzuje, v akom štádiu implementácie sa koncept ekocídy nachádza v podmienkach krajín Vyšehradskej štvorky a západoeurópskych krajín (konkrétne Francúzska a Belgicka). Cieľom je preskúmať, ako tieto štáty reagujú na nové európske stimuly a či sú ich súčasné trestnoprávne nástroje pripravené na transformáciu, ktorú so sebou prináša moderná ochrana životného prostredia.

3.3.1 ŠTÁTY VYŠEHRADSKEJ ŠTVORKY

V rámci Vyšehradskej štvorky sa koncept ekocídy v súčasnosti nachádza v prechodnom období, kedy vnútroštátne právne poriadky Slovenska, Česka, Poľska a Maďarska zatiaľ neobsahujú tento trestný čin ako samostatnú skutkovú podstatu pod týmto názvom, avšak materiálne jadro ekocídy je v právnych poriadkoch týchto štátov i tak premietnuté, a to s ohľadom na výsledky analýzy konkrétnych trestných

---

[51] Podľa tejto novej právnej úpravy, OLAF neplní „už iba" koordinačnú funkciu, ale stáva sa priamym aktérom v boji proti nezákonnej preprave odpadu, ktorá je komplexnej povahy a mohla by mať vážne nepriaznivé účinky na ľudské zdravie alebo životné prostredie, a ak má potrebné vyšetrovanie cezhraničný rozmer a sú doň zapojené aspoň dve krajiny. K tomu pozri bližšie: čl. 67 ods. 2 nariadenia č. 2024/1157 z 11. apríla 2024 o preprave odpadu, ktorým sa menia nariadenia (EÚ) č. 1257/2013 a (EÚ) 2020/1056 a zrušuje nariadenie (ES) č. 1013/2006.

[52] Tamže, čl. 68 ods. 5 smernice.

[53] Tamže, čl. 67 ods. 5 smernice.

kódexov.[54, 55] *A concreto*, definičné znaky ekocídy (predovšetkým rozsiahlosť a dlhodobosť škôd), sú prítomné najmä v kvalifikovaných skutkových podstatách všeobecných environmentálnych deliktov (napr. ohrozenie a poškodenie životného prostredia). Tieto normy pracujú s pojmami ako „škoda veľkého rozsahu" či „ťažká ujma", ktoré materiálne zodpovedajú požiadavke na intenzitu následku vyžadovanú pri ekocíde, hoci sú formálne transponované ešte podľa staršej smernice Európskeho parlamentu a Rady 2008/99/ES z 19. novembra 2008 o ochrane životného prostredia prostredníctvom trestného práva.[56]

I keď by sa mohla zdať, že vyššie načrtnutá štruktúra trestných činov proti životnému prostrediu poskytuje vhodný základ pre efektívne stíhanie trestných činov proti životnému prostrediu, sú tu prítomné viaceré nedostatky, vnímajúc viaceré odborné publikácie. V tejto súvislosti sa pomerne často objavujú najmä nedostatky spočívajúce v stanovení pomerne nízkych trestných sadzieb, ktoré pri základných skutkových podstatách všeobecných environmentálnych trestných činov často neodrážajú globálny a nezvratný charakter spôsobenej ujmy.[57] Ďalším nedostatkom, resp. charakteristickým

---

[54] K tomu pozri bližšie: druhý oddiel šiestej hlavy osobitnej časti zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov, hlavu VIII českého zákona č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník v znení neskorších predpisov, kapitolu XXII poľského trestného zákona, t. j. Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny či maďarský Büntető Törvénykönyvről (kapitola XXIII zákona C z roku 2012).

[55] Hoc právne poriadky týchto štátov zatiaľ neobsahujú samostatnú skutkovú podstatu ekocídy, je už možné u týchto štátov badať prebiehajúce práce v súvislosti s transpozíciou vyššie uvádzanej európskej smernice. Ako príklad možno uviesť Českú republiku, kde sa v rámci pripravovanej novely zákona č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník v znení neskorších predpisov navrhuje zakotvenie nového environmentálneho trestného činu, a to trestného činu „neoprávneného uvádzania na trh niektorých výrobkov a komodít ohrozujúcich životné prostredie". Tento trestný čin by mal postihovať porušenie povinností náležitej starostlivosti pri uvádzaní stanovených komodít (konkrétne dreva, kávy, kakaa, sóje, hovädzieho dobytka, palmového oleja, kaučuku a odvodených výrobkov z nich) na trh Európskej únie nie v malom rozsahu, a to aj z hrubej nedbanlivosti, so sankciou odňatia slobody až na päť rokov alebo zákazu činnosti. Okrem toho, novela zavádza dve úplne nové skutkové podstaty, a to „ťažké poškodenie životného prostredia" a „ťažké poškodenie životného prostredia z nedbanlivosti", ktoré postihujú konania s katastrofálnymi následkami pre ekosystémy so sadzbou odňatia slobody až na 10 rokov, a ktoré dôvodová správa k návrhu zákona výslovne označuje za konania materiálne porovnateľné s ekocídou. Okrem uvedeného, návrh novely zároveň rozširuje existujúci katalóg environmentálnych trestných činov a výrazne posilňuje trestnú zodpovednosť právnických osôb v podobe majetkových sankcií, odobratia licencie, zákazu čerpania dotácií či zrušenia spoločnosti. K tomu pozri bližšie: Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna. Novela z. – trestní zákoník – EU. Sněmovní tisk 207/0. In: *Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky* [online]. 2026, 10. volební období [cit. 2026-09-20]. Dostupné na: https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=10&CT=207&CT1=0.

[56] Táto smernica delí trestné činy na trestné činy všeobecného charakteru a trestné činy charakteru osobitného. Synergia týchto kategórií trestných činov spočíva v tom, že osobitné trestné činy sú vo vzťahu subsidiarity alebo špeciality k všeobecným trestným činom (t. j. poskytujú ochranu jednotlivým zložkám životného prostredia), v dôsledku čoho je jednočinný súbeh medzi týmito trestnými činmi jednoznačne vylúčený. K tomu porovnaj: § 300 a 301 s napr. § 302 zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov, § 293 a § 294 s napr. § 297 zákona č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník v znení neskorších predpisov, § 182 a napr. § 183 Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny či § 241 a napr. § 243 évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről.

[57] K tomu pozri bližšie: BERNÍKOVÁ, E. Environmentálna kriminalita a možnosti jej postihovania prostriedkami verejného práva. In: FEDOROČKO, P. (ed.). *Jarná škola doktorandov UPJŠ 2022: zborník príspevkov z 8. ročníka*. Košice: Vydavateľstvo ŠafárikPress, 2022, s. 25.

znakom je i vysoká miera administratívnej akcesority týchto noriem, kedy väčšina environmentálnych trestných činov vyžaduje prvotné porušenie administratívnej úpravy. Tomuto tvrdeniu zodpovedá i samotné vyjadrenie skutkových podstát environmentálnych trestných činov, ktoré sú zväčša blanketové, resp. odkazovacie, pričom mnohokrát sa jedná o desiatky zákonov a iných podzákonných právnych predpisov spadajúcich do rámca správneho, resp. environmentálneho práva.[58] To prirodzene vyvoláva vyšší tlak na príslušné orgány, ktoré nemajú byť znalé „len" trestnoprávnych noriem, ale i obrovského počtu noriem správneho práva.

3.3.2 FRANCÚZKO A BELGICKO

Kým štáty Vyšehradskej štvorky stále chránia životné prostredie iba cez tradičné, roztrieštené a v praxi málo efektívne environmentálne trestné činy, Francúzsko a Belgicko zvolili omnoho progresívnejšiu cestu formou zavedenia ekocídy ako samostatného deliktu v rámci svojich vnútroštátnych právnych úprav. Zavedenie konceptu ekocídy je však v týchto štátoch poňatý z úplne odlišných doktrinálnych pozícií.

Francúzsko použilo koncept integrácie ekocídy už do existujúceho kódexu, avšak nie v podobe autonómneho trestného činu v Trestnom zákone, ale v rámci Environmentálneho kódexu (*Code de l'environnement*). Koncepčne tak ekocída nie je definovaná ako najzávažnejší zločin (*crime*), ale len ako delikt (*délit*), zakotvený v čl. L. 231-3 Environmentálneho kódexu. Skutková podstata tohto deliktu vyžaduje úmyselné porušenie povinností vedúce k vážnemu poškodeniu ovzdušia, pôdy alebo vody, ktorého náprava si vyžaduje minimálne sedem rokov.

Na rozdiel od Francúzska, Belgický federálny parlament schválil vo februári 2024 nový Trestný zákon (*Code pénal*), súčasťou ktorého je i ekocída ako samostatný vnútroštátny i medzinárodný trestný čin. Podľa čl. 94 nového belgického kódexu, ekocída spočíva v úmyselnom konaní alebo opomenutí, ktoré spôsobí rozsiahle a nezvratné environmentálne škody.[59] Belgická koncepcia sa teda opiera o definíciu Panelu a na rozdiel od Francúzska nevyžaduje predchádzajúce porušenie správneho práva. Trestá samotný fakt závažného, rozsiahleho a dlhodobého zničenia ekosystému s prísnymi sadzbami odňatia slobody pre jednotlivcov (trestná sadzba pre fyzické osoby je stanovená striktne na 15 až 20 rokov odňatia slobody). Pre úplnosť je však nutné uviesť, že ústavnoprávne limity zužujú pôsobnosť tejto právnej úpravy najmä na sféru federálnych vôd a na sféru nakladania s rádioaktívnym odpadom, keďže vnútrozemská environmentálna agenda spadá pod autonómnu kompetenciu belgických regiónov.[60]

Hoc francúzsky a belgický model predstavujú jasný signál, že sa tradičné trestné právo musí adaptovať na globálne ekologické krízy, i v týchto režimoch je možné badať viaceré nedostatky. Pokiaľ ide o francúzsky model, najzásadnejší nedostatok spočíva v samotnej voľbe koncepcie ekocídy, ktorá ju nedefinovala ako zločin, ale ako len ako

---

[58] Koncepcia boja proti environmentálnej protiprávnej činnosti „Efektívny boj za zdravé životné prostredie". LP č. 2022/210. In: *Slov-Lex.sk* [online]. [cit. 2026-06-23]. Dostupné na: https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2022/210.

[59] K tomu pozri bližšie: Čl. 94 Loi du 29 février 2024 introduisant le Code pénal.

[60] Čl. 94 Loi du 29 février 2024 introduisant le Code pénal.

delikt. Ďalšie nedostatky vníma autorka jednak v subjektívnej stránke, ktorá je v tomto prípade viazaná výlučne na úmysel, ale i v reštriktívnej podmienke, podľa ktorej je škoda na životnom prostredí časovo ohraničená najmenej na obdobie siedmych rokov. Slabinou belgického konceptu je vyššie spomínaný zas federalizmus, čím ekosystémy prítomné v autonómnych oblastiach ostávajú bez ochrany v kontexte ekocídy. Rovnako je i v tomto prípade nutné vytknúť naviazanie subjektívnej stránky na úmysel, čo samozrejme značne sťažuje postihovanie tohto typu konaní.

3.3.3 ZHRNUTIE

Komparatívna analýza obsiahnutá v rámci tejto poslednej podkapitoly jednoznačne preukázala, že vnútroštátne právne poriadky členských štátov Európskej únie sa nachádzajú na veľmi dôležitom rázcestí, vyznačujúcom sa potrebou revízie svojich vnútroštátnych právnych predpisov v intenciách novej smernice. Keďže doterajšie progresívnejšie modely Francúzska a Belgicka vykazujú viaceré nedostatky (vnímajúc najmä geografickú limitáciu v Belgicku, degradáciu ekocídy na úroveň deliktu vo Francúzsku či ťažko preukázateľnú subjektívnu stránku v oboch krajinách), nezodpovedajú minimálnym štandardom novej európskej legislatívy, čo dáva krajinám Vyšehradskej štvorky jedinečnú príležitosť vybudovať celú koncepciu ekocídy úplne nanovo, za súčasného povinného zohľadnenia transpozičného minima smernice, ako i vyššie uvádzaných limitov západných úprav.

A concreto, je bezpochyby nevyhnutné, aby štáty Vyšehradskej štvorky (ako i všetky ostatné členské štáty Európskej únie), pristúpili ku kodifikácií (resp. v prípade Francúzska a Belgicka k revidovaniu) ekocídy ako samostatnej skutkovej podstaty kvalifikovaného trestného činu. Hoc je pravdou, že pojem „ekocídy" v normatívnom texte smernice nenachádzame, jeho explicitná kodifikácia je bez pochýb spôsobilá prispieť k posilneniu preventívnej funkcie trestného práva, ako i právnej istoty, nakoľko tento prístup umožňuje prekonať súčasnú roztrieštenosť environmentálnych deliktov a vytvoriť autonómny režim postihu pre najzávažnejšie konania, ktoré svojou povahou presahujú rámec „bežnej" environmentálnej kriminality. Okrem uvedeného, transpozičné minimum vyžaduje, aby štáty pristúpili i k zavedeniu progresívnych finančných trestov pre právnické osoby naviazaných na predpísanú minimálnu 5 % hranicu z ich celkového celosvetového ročného obratu podľa čl. 7 smernice.

Nakoľko však smernica umožňuje, aby členské štáty pri jej transponovaní prijali alebo zachovali prísnejšie pravidlá v oblasti trestného práva,[61] autorka formuluje viaceré čiastkové návrhy *de lege ferenda*, konkrétne potrebu prekonania pomerne rigidne stanovenej subjektívnej stránky alternatívnym zakotvením trestnosti z hrubej nedbanlivosti pre kvalifikovanú podstatu ekocídy (t. j. pri všetkých a nie len pri vybraných protiprávnych činoch), čo príslušným orgánom umožní efektívne stíhať aj prípady, kedy páchateľ vedome ignoruje fatálne ekologické riziká v honbe za ziskom, vzhľadom na absenciu nutnosti zložitého preukazovania nepriameho úmyslu. Za zmienku stojí aj návrh v podobe sprísnenia, resp. zvýšenia sankčného stropu z 5 % až na 10 %

[61] K tomu pozri bližšie poslednú vetu bodu č. 9 Preambuly smernice.

z globálneho obratu, príp. zavedenia mechanizmu, kde bude pokuta určená ako priamy násobok neoprávnene získaného ekonomického prospechu, čím sa omnoho účinnejšie eliminujú, resp. zmiernia taktiky páchateľov, spočívajúce v zaplatení fixne stanovených sankciách namiesto investovania do envirotechnológií chrániacich životné prostredie.

ZÁVER

Záverom možno konštatovať, že syntéza poznatkov získaných naprieč tromi preskúmanými piliermi v predkladanom článku umožňuje formulovať ucelenú odpoveď na hlavnú výskumnú otázku v tom zmysle, že hoc sa koncept ekocídy z historicko-teoretického pojmu úspešne transformoval do štádia oficiálneho medzivládneho legislatívneho konania pred Medzinárodným trestným súdom a harmonizovanej európskej úpravy, jeho plnohodnotnému zakotveniu a vynútiteľnosti na medzinárodnej, európskej a vnútroštátnej úrovni stále bránia viaceré prekážky, spomedzi ktorých nemožno opomenúť najmä pretrvávajúci antropocentrizmus, dokazovacie limity subjektívnej stránky, teritoriálnu obmedzenosť a (možné) pasívne zotrvanie národných zákonodarcov pri povinnom transpozičnom minime.

A concreto, hoci autorka vníma iniciatívu tichomorských štátov z druhej polovice roka 2024, týkajúcu sa doplnenia Rímskeho štatútu o koncept ekocídy veľmi pozitívne, jej samotná definícia vykazuje viaceré nedostatky. Analýza druhého piliera totiž jednoznačne preukázala, že jej uplatneniu v budúcnu bránia nejasnosti v subjektívnej stránke ohľadom zásady *lex certa* a najmä vágny test „svojvôle“, ktorý vyvažovaním ekologických škôd voči ekonomickým benefitom nežiaduco vracia ochranu prírody späť k utilitárnemu posudzovaniu namiesto presadzovania jej ekocentrickej hodnoty *per se*. Zohľadňujúc tieto nedostatky, ako i obsah tretieho pilieru výskumu preto možno konštatovať, že európsky právny rámec reprezentovaný smernicou je v súčasnosti nastavený podstatne lepšie, keďže funguje aj v mieri, vyvodzuje trestnú zodpovednosť právnických osôb, presadzuje ekocentrický objekt ochrany a prelamuje licenčnú imunitu. Aj keď je pravdou, že i európska právna úprava naráža na svoje limity v podobe teritoriálnej pôsobnosti a pasívneho modelu spolupráce podľa čl. 20 smernice (ktorý by mal byť podľa názoru autorky transformovaný na aktívny vyšetrovací mechanizmus posilnením nadnárodných inšpekčných a kontrolných právomocí OLAF-u po vzore analogickej úpravy v nariadení (EÚ) č. 2024/1157 o preprave odpadu), predstavuje v súčasnosti nepostrádateľný a najprogresívnejší právny základ pre ťažiskovú ochranu životného prostredia na nadnárodnej, ale aj národnej úrovni, zohľadňujúc povinnosť transpozície jej minimálnych štandardov vo vnútroštátnych právnych úpravách jednotlivých členských štátov.

Na túto európsku úpravu a jej transpozičný rámec bezpochyby nadväzuje ďalšia oblasť výskumu, orientovaná na vnútroštátnu rovinu šiestich komparovaných štátov. Kým Francúzsko a Belgicko reprezentujú priekopnícke národné iniciatívy (hoci zaťažené aplikačnými limitmi v podobe degradácie ekocídy na úroveň deliktu, prísnej viazanosti na úmysel či teritoriálnych obmedzení belgického federalizmu), štáty Vyšehradskej štvorky chránia životné prostredie stále „len“ prostredníctvom roztrieštených tradičných

deliktov. Transpozícia novej európskej smernice teda predstavuje pre členské štáty Európskej únie jedinečný priestor na koncepčné zakotvenie ekocídy, a to nie len skrz splnenia povinného európskeho transpozičného minima, ale i viacerých čiastkových návrhov *de lege ferenda*, ktorých presadením sa podľa názoru autorky zabezpečí efektívnejšia ochrana životného prostredia. *A concreto*, jedná sa o explicitné vnútroštátne zakotvenie trestného činu pod samostatným názvom „ekocída" (za účelom posilnenia preventívnej funkcie práva a zjednotenia roztrieštených environmentálnych deliktov), prekonanie rigidnej subjektívnej stránky zakotvením trestnosti z hrubej nedbanlivosti pri všetkých kvalifikovaných skutkových podstatách ekocídy na zjednodušenie dokazovania pri konaniach podstupujúcich extrémne ekologické riziká v honbe za ziskom, ako i sprísnenie majetkových sankcií pre právnické osoby nad rámec 5 % až na 10 % z ich celosvetového ročného obratu, resp. uplatnenie pokuty vo forme násobku neoprávnene získaného majetkového prospechu.

Mgr. Eva Janičková, PhD.
Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach
eva.janickova@upjs.sk
ORCID: 0009-0002-2779-2573